

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Zuzana SCHWARZOVÁ

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta
katedra primární pedagogiky

VÝCHOVNÉ VLIVY PROSTŘEDÍ
(nabídka hraček a pomůcek pro předškoláka)

EDUCATIONAL EFFECTS OF THE ENVIROMENT
(offer of toys and tools for preschoolers)

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Eva Opravilová, CSC.

Autor bakalářské práce: Zuzana Schwarzová

Studijní obor: Učitelství pro MŠ

Forma studia: prezenční

Bakalářská práce dokončena: červen 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Výchovné vlivy prostředí (nabídka hraček a pomůcek pro předškoláka)* vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím také s trvalým uložením práce do systému Theses.cz pro odhalování plagiátů.

V Praze dne 21. 6. 2013

Podpis:.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování *doc. PhDr. Evě Opravilové, CSc.* za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

.....
Podpis

ANOTACE:

Práce se zabývá nabídkou hraček a pomůcek pro dítě v předškolním věku, které tvoří součást jeho prostředí doma i v mateřské škole. Zachycuje historii hraček a didaktických pomůcek, nahlíží do alternativních výchovně vzdělávacích systémů a charakterizuje současný stav nabídky hraček. Hodnotí možnosti výběru hraček a zaměřuje se na problém nepřiměřené nabídky hraček (jednostrannost, přehlcení, nedostatek podnětů).

Praktická část je zaměřena na pozorování prostředí několika konkrétních dětí, jejich možnosti výběru hraček a odraz volby ve spontánní hře. Dotýká se také výchovných stylů v rodinách dětí a zamýšlí se nad možnými důsledky neadekvátní stimulace. Dále práce sleduje prostřednictvím dotazníků na vybraných mateřských školách výběr hraček při volné hře zejména v domácím prostředí. Závěrem šetření je návrh optimálního souboru hraček a zaměstnávacích pomůcek pro dítě předškolního věku.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Hračka, hra, dítě v předškolním věku, edukační prostředí, stimulace, výchovné styly,
rodina a mateřská škola

ANNOTATION:

The bachelor thesis deals with the supply toys and equipment for children of preprimary age, which form part of its environment at home and in kindergarten. It captures the history of toys and didactic aids, shows alternative of educational systems and describes the current supply situation of toys. It evaluates the possibility of choosing toys and focuses on the problem of inadequate supply of toys (one-sidedness, saturation, lack of incentives).

The practical part is focused on observation of several individual children environment, their choice of toys and reflection options in spontaneous play. It is about educational styles in families of children and considers the possible consequences of inadequate stimulation. It also monitors selection of toys during free play through a questionnaire in selected kindergartens. In conclusion of the survey is a proposal of an optimal set of toys and employing aids for preprimary age children.

KEYWORDS:

Toy, game, child in preprimary age, educational environment, stimulation, educational styles, family and kindergarten

Obsah

Úvod	10
1 Historie hraček a jejich vývoj	11
1.1 Hračky v nejstarší době	11
1.2 Novověk	13
1.3 Současnost:	19
2 Didaktické směry	22
2.1 Friedrich Fröbel a jeho pedagogická činnost	22
2.2 Waldorf.....	23
2.3 Maria Montessori	24
3 Kategorizace hraček, didaktické pomůcky a směry	24
3.1 Panenky	24
3.2 Dřevěná hračka:.....	29
4 Funkce hračky	31
4.1 Primární funkce hračky:	31
4.2 Sekundární funkce Hračky:	31
5 Výzkum	33
5.1 Charakteristika výzkumu:	33
5.2 Charakteristika lokality mateřských škol:	33
5.3 Předpoklady a hypotézy:	33
6 Rozhovory s dětmi v mateřských školách:.....	34
6.1 Průběh zpracování informací.....	35
6.2 Výsledky šetření:	36
7 Náhled do rodin.....	36
7.1 Dítě 1:	37
7.2 Dítě 2:	38

7.3	Dítě 3:	39
7.4	Dítě 4:	40
7.5	Rozhovory s rodiči	40
7.6	Výsledky šetření:	41
7.7	Prostředí, výchovné vlivy:	42
8	Závěr	43
9	Seznam použité literatury a dalších pramenů.....	44
9.1	Monografie	44
9.2	Další prameny	44
10	Seznam tabulek, obrázků a příloh	45
10.1	Seznam tabulek	45
10.2	Seznam obrázků	46
10.3	Seznam příloh.....	46
11	Přílohy	46

Úvod

Téma *Výchovné vlivy prostředí (Nabídka hraček a pomůcek pro předškoláka)* jsem si zvolila z důvodu svého oborového zaměření. Nesmírným přínosem a poctou pro mne byla možnost pracovat pod vedením *doc. PhDr. Evy Opravilové CSc.*, vynikající, velmi oblíbené a vážené vyučující, která je známá a vysoce uznávaná nejen na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Mým původním záměrem bylo pozorovat jedno konkrétní předškolní dítě. Popsat jeho den, zaměřit se na celkové povinnosti a radosti dítěte tohoto věku. Nakonec jsem však svou koncepci poněkud pozměnila.

Nabídka hraček je téma nejen zajímavé, ale pro budoucí učitelku v mateřské škole také velmi přínosné. Ve své práci se pokouším zjistit, jak na hračky pohlízejí současné děti i jejich rodiče. Zaměřuji se na otázku, které hračky jsou dnes nejpopulárnější a proč. Zároveň také sleduji historii vývoje hraček, jejich postupné proměny v čase. Z tohoto sledování vyplyne, které hračky nás doprovází již staletí, které naopak vymizely a jaké nové hračky je nahradily.

Dále se práce zabývá stručnou historií panenek a kočárků, současným stavem dřevěné hračky a nabídkou hraček některých alternativních výchovných směrů. V práci je též zmíněn jeden ze zakladatelů předškolní pedagogiky Friedrich Fröbel.

V praktické části je popsán výzkum, který jsem prováděla v místě svého bydliště formou řízeného rozhovoru s dětmi v jednotlivých mateřských školách. Doplněním těchto rozhovorů byly zároveň dotazníky pro rodiče. Důvodem dvojího dotazování je předpoklad, že ne v každé otázce se odpovědi dítěte a rodiče shodnou. Třetí fází výzkumu je náhled do čtyř konkrétních rodin. Zde je práce zaměřena hlavně na sortiment hraček dítěte v dětském pokoji. Opět je proveden řízený rozhovor s dítětem, jeden z rodičů obdrží týž dotazník, jaký byl rozdáván rodičům dotazovaných dětí v mateřských školách. Výběr dětí byl proveden se zřetelem na různost prostředí, aby jednotlivé výsledky šetření byly zajímavé a odlišné.

Cílem práce je tedy zjistit, jaké hračky se dětem dnes nabízí, s jakými si nejraději hrají a jak výchovné styly v konkrétních rodinách ovlivňují výběr hraček dítěte.

Teoretická část:

1 Historie hraček a jejich vývoj

1.1 Hračky v nejstarší době

Hračky se vyvíjejí spolu s člověkem. V následujících kapitolách shrnu vývoj, zdokonalování a trendy hračky během dějin lidstva. Můžeme tedy porovnávat rozdíly mezi historickými hračkami a těmi současnými.

1.1.1 Pravěk

Cosí jako hračka se zrodilo s lidstvem samotným. Přirozená potřeba hry se projevovala nejen u dětí. První předměty podobné hračkám se objevovaly mezi lidmi po celém světě ve všech komunitách. Nelze však jistě říci, zda šlo o předměty určené ke hře, mohlo se také jednat o posvátné předměty. Tuto charakteristiku si některé věci nesou pro lidi i v současnosti. Jako posvátný předmět může i dítě vnímat svoji nejoblíbenější hračku. Tu nosí stále při sobě, chodí s ní spát a častokrát ji odmítá půjčit matce k očištění či vyprání. Hračka je prostě jeho součástí.¹

1.1.2 Starověk

Již ve starověku se objevovaly hračky či hry pro jednotlivce i pro skupiny hráčů. Z orientálních zemí, zejména z Číny se k nám postupně dostávala joja, diabolko, či karty a šachy. Hliněné jojo je například dochováno ve zmínkách ze starého Řecka. Jak vidíme, hračky z této doby jsou používány i v současnosti. Tyto typy hraček jsou většinou určeny pro kolektiv, a mají funkci sociální. Stmelují skupinu dětí a pomáhají formovat vztahy.

V Egyptě se například objevovaly různé figurky, květiny či uhly, s nimiž si děti směly hrát. Později, v Řecku a Římě se hračky rozvinuly. Dětem byly předkládány navíc dřevěné vozíky, domečky a také zvířátka. Figurky byly především vyráběny z hlíny a byly určeny k loutkářství. Zde je patrné, že hračky se teprve objevovaly a postupně rozvíjely. Opět ale vidíme, že všechny zmíněné hračky jsou v menší či větší míře užívány stále.

Už Platón a Aristoteles ve svých esejích popisovali hru jako činnost dítěte velmi důležitou pro jeho rozvoj. Vidíme, že nad smyslem hry a hračky lidé přemýšlejí téměř od jejího samotného zrodu.

¹ MIŠURCOVÁ, Věra, Jiří FIŠER a Viktor FIXL. Hra a hračka v životě dítěte. Praha: SPN, 1989, s. 9 - 13.

Již v roce 2 000 před naším letopočtem se zrodila první stolní hra. Pro rozvoj svého syna ji vymyslel tehdejší čínský císař. Hra je užívána dodnes po celém světě, a můžeme ji znát pod názvem Go. Jde o černé a bílé knoflíky, které se pokládají různými způsoby na šachovou desku. Tato hra se hraje stále. Na letošní Bambiriádě² v Praze jsme mohli vidět celý stánek zaměřený na tuto hru. Probíhají různé turnaje, podobně jako mezi šachisty.³

1.1.3 Středověk⁴

Ani ve středověku hry a hračky neupadaly. Vznikaly různé pohybové hry a hry pro rozvoj intelektu. Děti, zejména chlapci, si hrály na rytíře a jezdce na koních. K tomu sloužil dřevěný koník na tyči. Měšťanské děti měly koníky keramické. Šlechtici se pak mohli chlubit kovovými rytíři, dřevěnými meči či keramickými nádobami. Zdánlivě vymizelé hračky, jako je například koník na tyči, jsou však stále prodávány. Můžeme je najít například v nabídce firmy Haba, která vyrábí velmi kvalitní a estetické hračky z vyšší cenové kategorie.

V sedmém století začaly děti skákat také přes švihadla a na přelomu jedenáctého a dvanáctého století si již děti více hrály venku. Zrodily se různé hry s pravidly. Oblíbenou hračkou venku byl létající drak, který měl i ochrannou funkci. Tato tradice pochází z Číny, kde lidé věřili, že děti ochrání před zlými duchy. Draci u nás dnes již nemají náboženský podtext, přesto jsou stále oblíbenou podzimní radovánkou. Můžeme je na obloze potkávat v nejrůznějších podobách. Od znázornění zvířat, či pouhých ornamentů až po postavičky z televizních seriálů.

Křížové výpravy přinesly ze světa spoustu nových hraček a her. Z roku 1283 pochází z dnešního Španělska celý soubor *Kniha her*. Hry a hračky se začaly objevovat nejen v literatuře ale i v jiných oblastech umění. Dokladem je například obraz umělce Pietra Brueghela s názvem *Dětské hry*.

Již v renesanci docházelo k dělení hraček podle pohlaví. Dívky si začínaly hrát s panenkami, miniaturním nádobím, chlapci si hráli, jak již bylo řečeno, s dřevěnými koníky a na rytíře. Vidíme tedy, že genderové rozdělení hraček panuje na světě stovky let.

² Bambiriáda - aktivní prezentace občanských sdružení dětí a mládeže a středisek volného času.

³ OPRAVILOVÁ, Eva. Úskalí didaktického využití hračky. *Pedagogika*. 2001, Roč. 51, č. 4, s. 537 - 540.

⁴ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?*. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006, s. 205 - 219. ISBN 80-7185-647-9.

1.2 Novověk

1.2.1 16. století

V šestnáctém století se rozmohla velkovýroba hraček, kterou si mohly dovolit zejména bohatší vrstvy měšťanstva a šlechty. Hlavním dějištěm pro výroby hraček se v této době stal zejména německý Norimberk. I v dnešní době se vyrábí plno kvalitních hraček v Německu. Bohužel nejvíce převládá levný dovoz z Asie. Z Německa k nám také přišly obrazové tabule (Bildensorgen), které vycházely z díla Jana Amose Komenského Orbis Pictus. Šlo o barevné, názorné a srozumitelné obrázky, které hravou formou vysvětlovaly dětem nejrůznější jevy. V Čechách byly upřednostňovány hračky od českých výrobců podle hesla Františka Palackého „Svůj k svému“. Obrázky jsou dodnes nedílnou součástí nabídky nejen hraček pro předškolní děti. Jsou využívány i ve vzdělávacích procesech a napomáhají tak svou názorností.⁵

1.2.2 17. Století⁶

Nejvýznamnější osobností tohoto období byl bezpochyby Jan Amos Komenský. Hru řadil na stejnou úroveň jako spánek, který je pro život nezbytný. Hra dítě postupně vede k záměrné práci a patří tak k jedné ze tří základních složek lidských činností. Tímto svým názorem podpořil postupně se vyvíjející důraz na hračku a její vliv v dětském životě.

Již na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století vznikala další centra pro výrobu hraček. Tato centra se objevovala po celé Evropě, především pak v Německu, Rakousku, Holandsku, Švýcarsku a ve Francii. Ke konci osmnáctého století se pak centrum výroby lidových hraček dostalo i do Čech. Hračky byly vyráběny hlavně ze dřeva, hlíny a cínu. Dnes u nás převládají spíše hračky plastové, dále pak látkové, dřevěné nebo též kovové a dřevěné. Hliněných hraček je však pro svou křehkost minimum.

Mezi hračkami se začaly objevovat také domečky pro panenky a cínoví vojáčky. Tyto hračky však byly poměrně nákladné. Proto si chudší děti z venkova hrály s jinými než kupovanými hračkami. Většinou to byly hračky podomácku vyrobené ze dřeva či textilie. Zajímavostí bylo „trdlo“ (dřevěná panenka bez končetin). Dnes se doma hračky vyrábějí

⁵ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006, s. 205 - 219. ISBN 80-7185-647-9.

⁶ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006, s. 205 - 219. ISBN 80-7185-647-9.

jen zřídka. Vlastní výrobu hraček spolu s dětmi udržují některé alternativní mateřské školy, jako je například Waldorfská.

Děti ve všech sociálních vrstvách dostávaly hračky nejčastěji od prarodičů. Jak jsem se přesvědčila při svém šetření, i dnešní děti dostávají nejčastěji hračky od svých babiček a dědečků.

Když dítě začalo chodit, byly mu přidělovány hračky určené jeho pohlaví. Pro chlapce byly určeny hračky, jako jsou koně, bubínky, vojáci, vozíky, nebo některé mechanické hračky. Pro dívky to byly převážně panenky, kterým se v práci věnuji ve zvláštní kapitole. V současné době se od rozdělování hraček pro chlapce a dívky spíše upouští. Děti by si měly vyzkoušet všechny hračky bez ohledu na pohlaví, přestože ve společnosti je po staletí zakotven zvyk takto hračky rozdělovat.

1.2.3 18. století⁷

V době osvícení dostala hračka novou zábavnou funkci. Navíc se začala prosazovat snaha o užitečnost hračky podle vývojového stupně dítěte. Trend hračky se ale zaměřoval na děti v každém věku od narození až po dospělost. Stále přetrvával zvyk vyrábět hračky svým dětem doma. Pro kojence byla určena husí chrastítka (sušený husí jícen naplněný kamínky či luštěninami), pro batolata pak různé vozíčky a sáně, míče či kuželky. V Jižních Čechách se například objevoval takzvaný „Kejval“ (dvě dřevěná polínka, kývající se na stole). Větší děti si pak hrály také s olověnými předměty, hadrovými míči, koníky na tyči nebo s vozíkem. Se zmiňovanými hračkami si děti hrají i v současnosti. Jen olověné hračky jsou dnes zaměněny spíše za plastové.

Chlapci si hrávali s dřevěnými mlýnky u potoka, dívky zde praly prádlo nebo vařily. Jako hračky jim postačily staré rozbité hrnce a hrnečky nebo klacíky. Chudší městské děti skákaly panáka nebo si hrály s takzvaným „hadrákem“ (látkový míčem). Na rozdíl od vyšších vrstev bývaly chudé venkovské děti většinu času bez dozoru a hrály si tak podle vlastních námětů a představ.

Děti z nižších vrstev však neměly mnoho času na hru. Musely pracovat, aby vypomohly rodičům. Hra byla v těchto sociálních vrstvách chápána pouze jako maření času. S tímto názorem a způsobem života se dnes, naštěstí, již nesetkáváme. Hra je přirozenou potřebou dítěte a hračky k ní neodmyslitelně patří. Ačkoli smí v České

⁷ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006, s. 205 - 219. ISBN 80-7185-647-9.

republice děti pracovat až od patnácti let, je dobré vést děti k samostatnosti a k ohleduplnosti. Aby věděly, že když někdo potřebuje, je-li to v jejich silách, měli by mu pomoci. Například při domácích pracích, pomáhat matce při úklidu, nákupu a podobně.

V této době byl kladen důraz na pobyt dětí na čerstvém vzduchu jako cílená činnost. Děti však vyhledávají přírodu z vlastní iniciativy. I pobyt venku byl ale opět podmíněn genderovým rozdělováním dětí. Takovýto způsob her, většinou bez dozoru dospělých, je dnes nemyslitelný, neboť rodiče věnují svým dětem výrazně větší množství času a pozornosti a mnohdy až přehnaně eliminují rizika v jejich okolí. Další odlišností je samotný způsob hry. Dnešní děti si málo hrají venku a s přírodním materiálem. Naštěstí si tento problém společnost uvědomuje, a existují tak například lesní mateřské školy zaměřené právě na pobyt venku a hru v přírodě.

Později vznikly také hračky mechanické, určené však dospělým. Mezi takové patřily zmenšené modely obydlí. Ty však byly určeny pouze pro výstavní účely.

1.2.4 19. století⁸

V období „Zlatého věku“, na přelomu osmnáctého a devatenáctého století došlo k reformám v oblasti pedagogiky, zesílil pohled na hračku jako na didaktický materiál, který má být zejména užitečný a dítě záměrně rozvíjí. Tento trend přetrvává až do současnosti. Díky tomu se však spousta dříve oblíbených hraček stává vnucovaným nástrojem. Je-li dítě do hry záměrně tlačeno proti své vůli, je téměř jisté, že se mu hra, a také hračka spojená s ní, zoškliví.

Pro chlapce byly určeny stroje, fotoaparáty, vláčky, dokonce i malé chemické a fyzikální laboratoře (pro děti z bohatých rodin). Tento zvyk se příliš neliší od současnosti. Hračky se pouze s pokrokem vědy a techniky mírně obměnily. Místo vojáček mají chlapi „Transformers“, k fotoaparátům přibýly ještě tablety, počítače a mobilní telefony. Fyzikální laboratoře se rozvinuly, takže v současnosti máme na výběr z mnoha různých hraček, na kterých si děti mohou bezpečně zkusit zákonitosti tohoto světa.

V důsledku změn ve společnosti na přelomu století se začalo v celé Evropě a také v Americe měnit postavení žen. Z prvotní role hospodyně, které se staraly o domácnost, se dostávaly do rolí dříve určených pouze mužům. Studovaly a po boku mužů se uplatňovaly v nejrůznějších povoláních. To však způsobilo, že mnoho žen se ocitlo na rozcestí dvou

⁸ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. 1. vyd. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006, s. 205 - 219. ISBN 80-7185-647-9.

důležitých rozhodnutí - kariéra nebo rodina. Ve společnosti existovaly hluboké sociální rozdíly. Matky dětí z nejnižších vrstev těžce pracovaly v továrnách nebo na polích, a jejich děti zůstávaly tak zcela nezaopatřené, a hrály si samy. Tato dilemata vedla k zaštiťování péče o děti prostřednictvím předchůdců dnešních mateřských škol, jejichž zakladatelem byl Fridrich Fröbel, kterému je věnována zvláštní kapitola práce.

Dnes je zcela normální, že oba rodiče chodí do zaměstnání. Proto máme pro děti nejrůznější typy zařízení, ve kterých přebývají po dobu, kdy jejich rodiče pracují. Nejčastějším takovým zařízením je mateřská škola. Ta nabízí nejen kvalitní výchovu a vzdělávání, stravu a teplé, příjemné prostředí, pravidelný režim a další výhody, ale také pro dítě velmi důležitý kolektiv vrstevníků, se kterým se děti dělí právě o nejrůznější hračky a získávají užitečné sociální zkušenosti. Se spoustou hraček z mateřských škol se dítě ani jinde neseťká. Jde o hračky kolektivní, které jsou za tímto účelem vyráběny, jsou odolnější, a ve větším množství.

Jak už bylo řečeno, v důsledku změny pojetí dítěte a dětství výroba hraček vzrostla. K výše uvedeným hračkám dále přibývali například *vlček* a *káča* a hračky zvukové. Začaly se produkovat hračky kovové. Šlo o doplňky v domečcích pro panenky, ale později se škála kovových hraček rozrostla. Německá firma Märklin, vyrábějící vláčky a hračky tohoto typu, si svou tradici udržela až do současnosti. Tato firma měla dokonce v obchodních domech svá zvláštní oddělení.

Dalšími hračkami byly pro dívky dřevěné miniatury vesniček, obrázkové kostky, látková zvířátka a pro malé dívky kuň na kolečkách a Kašpárek. V chudších rodinách si děti vystačily s předměty denní potřeby. Větve, hrábě a košťata tak hravě nahradila drahé vyřezávané koníky, vozíky, husary a panny. Chlapci i dívky se věnovali loutkovým divadlům, kde ztvárnili nejen pohádky, ale i dramata. Dnes není dětské divadélko tak běžné, ale stále se u dětí objevuje, zejména v nabídce hraček mateřských škol. Oproti tomu jsou však děti zvyklé na opačný způsob, totiž že děti nehrají samy divadlo, ale na představení se dívají.

Zlom ve výrobě a dostupnosti hraček pak přinesla průmyslová revoluce. Na základě sériové výroby velmi stoupl počet vyráběných a také prodávaných hraček, neboť jejich hodnota klesla. Tak se mohly hračky dostat i k chudším dětem. Nové technické stroje a vynálezy se promítaly také do dětského světa. Vznikaly zmenšeniny strojů, kterým byla zachována jejich funkčnost. Bohatší děti si tak mohly vyzkoušet, jak velké stroje ve skutečnosti pracují. Dnes mohou děti takové stroje, vidět ve skutečnosti, a tak se spíše odkláníme od takovýchto hraček. Pro dítě je lepší hračky jednodušší, pouze se základními

charakteristickými znaky. Ostatní si dítě domyslí, a rozvíjí tak svoji fantazii a tvůrčí myšlení.

1.2.5 20. století:

Největšího rozkvětu dosáhl hračkářský průmysl na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Zde se hračky stále razantně dělily podle pohlaví dítěte. Dívky se hrou připravovaly na budoucí roli matek pečujících o domácnost a chlapci si hráli s cínovými či dřevěnými vojáčky, stavěli hrady nebo dělali pokusy v malých chemických laboratořích.⁹

Dvacáté století je označováno za století dítěte. Došlo k velkým změnám pojetí dětství v oblasti psychologie, sociologie i pedagogiky. Význam hračky na základě rozvoje osobnosti stoupá. Děti se mohou setkat s hračkami ze zcela nových materiálů, jako je například umělá hmota a kaučuk nebo plyš. Tyto materiály se k výrobě hraček používají i v jednadvacátém století. Hraček je nepřeberné množství. Mezi nejoblíbenější patří například právě hračky plyšové. V roce 1903 se začal ve Spojených státech amerických prodávat plyšový medvídek. Jméno dostal po tehdejším prezidentu Theodoru Roosweltovi „Teddybear“. Původně německá hračka se tak rozšířila po celém světě.¹⁰

Hračky byly vnímány také jako umělecké řemeslné kousky. Roku 1908 vzniklo družstvo *Artěl*, do kterého patřila například Minka Podhajská se svými hračkami zaměřenými na rozumový rozvoj a estetické vnímání.¹¹

Začaly se objevovat hračky v podobě zmenšených skutečně fungujících přístrojů z domácnosti. Ačkoli tyto hračky děti zaujmou zpravidla pouze v prvopočátku (když se s nimi dítě seznamuje) a dále si s nimi příliš nehrají, tyto hračky se na trhu stále objevují v hojném množství a jsou kupujícími (rodiči) žádané. Proč si děti s takovými hračkami hrají jen zpočátku, je zřejmé. Hračka je natolik dokonalá, že dítě při hře nemůže uplatnit vlastní představy, nápady a fantazii. Bez pochyb jsou tyto hračky pro svou dokonalost žádané a není zcela od věci nějaký takový kousek doma také mít. Je dobré, mají-li děti širokou nabídku různorodých hraček, tříbí to jejich mysl a širší chápání.¹²

⁹ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9

¹⁰ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9

¹¹ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9

¹² OPRAVILOVÁ, Eva a Václav ŠTVERÁK. Friedrich Fröbel : O výchově člověka. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. 89 s.

K nejproslulejším hračkám z plastu patří jistě dánské *Legó*. Tato stavebnice, původně však dřevěná, vznikla již v roce 1932 a od padesátých let se vyrábí právě z umělé hmoty. Dnes ji můžeme zakoupit v nejrůznějších velikostech a baleních. Je tak vhodné i pro děti mladší tří let. *Legó* je jednou z nejrozšířenějších a nejprodávanějších stavebnic. Děti si z *Legó* staví podle návodů i podle vlastní fantazie. I při mém výzkumu se potvrdilo, že *lego* patří spolu s plyšovými hračkami a panenkami k nejčastěji používaným hračkám.¹³

1.2.6 Období socialismu¹⁴

V mateřských školách byl v oblasti výchovy kladen důraz na rozvoj motoriky, hudebních dovedností, na správné držení tužky a na přátelské vztahy v kolektivu. Pro děti byla zajištěna pestrá strava, pohyb na čerstvém vzduchu. Byly jim vštípeny základní morální principy, jako je například úcta ke starším lidem a další zásady slušného chování. Mateřské školy pořádaly různé besídky, kde děti předvedly svým rodičům, co již umí, a rodiče pak s učitelkami hovořili o svých potomcích. Děti během častých exkurzí navštěvovaly podniky a továrny. Tím si měly podle učebních plánů vybudovat úctu k práci. Děti byly vedeny ke kladnému vztahu k přírodě a k lásce k vlasti. To vše se jeví v naprostém pořádku. Otázkou zůstává, zda byly tyto záměry a ideály naplňovány.

Řád je velmi důležitý nejen pro dítě. Ale v socialistických školách byl silně opomíjen individuální přístup k dětem. To vedlo omezení svobodného rozvoje osobnosti. Děti měly silně omezenou svou vlastní fantazii a tvůrčí činnost. Měly velmi málo času samy pro sebe. Jak tvrdí Fröbel, při hře dítě projeví své skryté schopnosti, dovednosti a svá přání, což nebylo při tomto přístupu dostatečně umožněno.

Tehdejší státní výchova děti nezanedbávala, neposkytovala jim však dostatečnou volnost v sebeprosazení, spontánnost a tvořivost. Po pádu Železné opony na podzim roku 1989 se politická situace změnila a změnil se postupně i systém předškolní výchovy, jeho osnovy, metody a přístup k dětem.

V osmdesátých letech vytvořil maďarský architekt Ernő Rubik skládací kostku, která se stala hitem v hračkářství své doby. Lidé stáli fronty před obchody, aby si tuto novinku opatřili. Kostka je zaměřena na logické myšlení, pro děti předškolního věku je příliš složitá.

¹³ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. *Radostné dětství?*. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

¹⁴ OPRAVILOVÁ, Eva a Václav ŠTVERÁK. *Friedrich Fröbel : O výchově člověka*. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. 89 s.

Rubikova kostka má své místo mezi hračkami dodnes. Je však určena pro starší děti a dospělé, proto jsme se jí více ve své práci nezabývala.

Hračka má většinou jen typické znaky opravdové věci, kterou představuje. Jak říká Höllge: „*Od hračky se neočekává, že bude znázorňovat do všech podrobností skutečný předmět.*“¹⁵ Dnes ale vidíme na trhu spoustu naprosto dokonalých hraček, které zastávají veškeré funkce věcí opravdových. Je to správné? Ano, děti se tak naučí, jak věc skutečně funguje, ale pro hru a rozvoj dětské fantazie takováto hračka ztrácí význam. Děti jsou okouzleny její dokonalostí pouze krátkou dobu.¹⁶

1.3 Současnost:

Od devadesátých let vstupují na trh elektronické hračky a počítačové hry. Plyšová zvířátka na tužkové baterie, která dělají salta, štekají, hýbou ocásky, panenky, které mrkají očima, pláčou, nebo dokonce mluví. To vše a spoustu dalšího podporuje především reklama v masmédiích, zejména televize.

Docentka Opravilová říká: „*Každá doba, v rozsahu svých možností a v intencích svého pojetí dětství, svým způsobem o hru a hračku pečuje.*“¹⁷ Dnes je na nás, jak s hračkou naložíme, co jí dáme do budoucna. Dnešní děti jsou doslova přehlcneny nabídkou hraček, a proto si často neumí ani vybrat, s čím si budou hrát. To je podle mého názoru docela varovný stav. Od klasických, jednoduchých hraček se dnešní populace odklání. Rodiče si s dětmi často vůbec nehrají a dětem předkládají elektronické přístroje pro zabavení. Tyto počiny zdůvodňují například tím, že „dítě to tak samo chce“, nebo že „v dnešní době je důležité, aby děti uměly pracovat technikou“. Nelze jim to přímo vytýkat. Zapomínáme však na původní principy hry - spontánnost, fantazii a kreativitu.

Jednoduché hračky pouze se základními funkčními znaky se prosazují jen díky momentálnímu módnímu výstřelku. Nový design je propagován reklamou, a tak se alespoň na chvíli prosadí. Důležité pro současné rodiče, dokonce i pro mnohé pedagogy je, aby hračka dítě správně rozvíjela bez doprovodu dospělého. Tyto hračky díky své dokonalosti však nedávají dětem prostor pro vlastní představy, aktivitu. Ač má dítě svoji vysněnou hračku konečně ve svých rukou, po čase jej omrzí. Je sice dobré, aby si dítě umělo hrát samo, ale

¹⁵ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

¹⁶ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

¹⁷ OPRAVILOVÁ, Eva. Úskalí didaktického využití hračky. Pedagogika. 2001, Roč. 51, č.4, s. 537 - 540.

hračky nejsou určeny pro zabavení dítěte, „aby nás neotravovalo“. Hračku si má dítě vybrat samo, a radovat se při hře s ní.¹⁸

1.3.1 Hračky dnes

Je složité vymezit jak je dnes hračka pojímána a co se od ní očekává. Liší se pohled na hračku mezi dospělými a dětmi.

„*Nemáme přesvědčivé důkazy o tom, že se současné dítě změnilo a je jiné, než bývaly děti dřív.*“¹⁹, říká docentka Opravilová. Podle ní se ale změnily podmínky. Dítě je tlačeno již brzy do výkonu, hračky jsou brány převážně jako didaktický materiál. Podstatné je pro mnohé pedagogy i rodiče, co vše hra rozvíjí z hlediska dovedností, důraz je kladen zejména na výsledek. V posledních desetiletích mají všichni velkou radost, když děti umí co nejdříve chodit, běhat, říkat básničky, následně číst, psát a počítat mnohem dříve než podle běžných norem. Proto se všichni až přehnaně zabývají didaktickým smyslem hraček. Každá dětská činnost, každá volná hra má podtext rozvoje nějaké oblasti. Děti si skutečně při veškerých hrách něco procvičují, zkouší, zdokonalují se. Ale tento fakt se netýká jen hry. Týká se celého života jedince. Stále se vyvíjíme a postupujeme kupředu.

Hledáme-li v každé hračce a hře didaktický záměr, který tam také jistě najdeme, můžeme velmi snadno zahodit jiný, velmi důležitý aspekt. Takový, který si tam dítě samo náhodně najde, který vznikne danou situací, samo dítě si jej vytvoří. Ku příkladu má dítě smetáček a lopatku. Didaktickým cílem by mohl být rozvoj motoriky, naučení se pořádnosti a úklidu. Jestli však dítě povedeme k tomu, jak se smetáčkem a lopatkou zacházet dříve, než si nejprve samo tento předmět prozkoumá, už ho nenapadne jiná možnost, jak tento předmět kreativně využít. Když děti pozorujeme, častokrát nepřicházíme na to, jak je některé souvislosti napadají. Takový smetáček s lopatkou pro něj může znamenat vousaté zvíře na lodičce, autíčko, nebo něco zcela jiného. Myslím si, že je dobré vysvětlit dítěti, k čemu předměty slouží. Nejprve je ale důležité nechat dítě, aby si objekt prozkoumalo samo.

Dnes máme nepřeherné množství hraček. Některé jsou obyčejné, jednoduché, jiné doslova kopírují skutečné předměty, například kuchyňské spotřebiče. Je na rodiči, aby si odpověděl na otázky - Která hračka je ta správná? Je nutné dávat za hračky tisíce korun, aby dítě správně rozvíjely? Co je to správný rozvoj? A podle svých postojů pak zvolil přístup k dítěti.

¹⁸ OPRAVILOVÁ, Eva. Úskalí didaktického využití hračky. *Pedagogika*. 2001, Roč. 51, č.4, s. 537 - 540.

¹⁹ OPRAVILOVÁ, Eva. Úskalí didaktického využití hračky. *Pedagogika*. 2001, Roč. 51, č.4, s. 537 - 540.

Docent Höllge říká: „*Sebedokonalejší hračka věnovaná dítěti předčasně a stejně tak špatná hračka nepodněcuje zdravou dětskou hru. Dítě si hraje tvořivě jen s takovou, která odpovídá jeho věku a zralosti.*“²⁰ Já se však domnívám, že podobně, jak zmiňuje například docentka Kořátková v rozhovoru v časopise Informatorium, jsme se stále nenaučili vnímat dítě jako samostatně myslící bytost.²¹ Jakému věku je určeno obyčejné velké koště? Kdy si má dítě hrát s ovladačem od televize? Je vhodné, že si dítě hraje s hračkou určená dítěti šestiletému? Každá věc, nemusí jít primárně o hračku, kterou dítě dostane do rukou, nemusí dítě jednoznačně rozvinout či zkazit. Dítě podle svého aktuálního stavu, tzn. vývojového stupně, prostředí, ve kterém se nachází, psychického rozpoložení a dalších faktorů, si samo nevědomky určí, co mu hračka či objekt, věc dává. Pokud není hračka či věc nevhodná z důvodu bezpečnosti, dítě určitou formou také rozvíjí. Dítě si tuto věc samo vybralo, něčím jej zaujala. Nyní ji prozkoumává, využívá ke své hře a rozvíjí si tak svou fantazii, zjišťuje nové souvislosti. Doktorka Rezková uvádí: „*Každé dítě je jiné, má jiné potřeby, jiná přání. Pro každý věk najdeme sice vhodnější a méně vhodné hračky, ale to se týká spíše jejich významu pro rozvoj dovedností.*“²²

Jistě je vhodné umístit do okolí dítěte předměty a hračky vhodné pro jeho vývojový stupeň a eliminovat ty, které se nám zdají nevhodné nebo dokonce nebezpečné. Pokud si však dítě vybere, například v nějakém jiném prostředí (na návštěvě, venku na pískovišti...) hračku jinou, nehrozí-li mu nebezpečí úrazu, hračku bych dítěti nezabavovala. Jak říká docent Höllge ve svém článku: „*Rodiče by neměli rušivě zasahovat do hry dítěte.*“²³ A já dodávám: pokud jemu nebo někomu v blízkém okolí nehrozí ublížení na zdraví.

Zakazovat dítěti hračky, které se nám zdají nevhodné, neestetické? Vzpomeňme si sami, co se nám líbilo, když jsme byli malí. Líbí se nám to i dnes? S vývojem se preference člověka mění a není možné porovnávat a vnucovat názory dospělého ve věcech dítěti tak blízkých jako jsou hračky. Docent Höllge uvádí: „*Dětská psychika zkrátka vzdoruje vkusu dospělých.*“²⁴. Proto děti nejspíš tolik touží po hračkách, jež hrají nejrůznějšími barvami, vzory, po panenkách s velkýma barevně omalovanými očima a také seriálových postavičkách s počítačovou grafikou.

²⁰ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

²¹ KOŘÁTKOVÁ, Soňa a Marie TĚTHALOVÁ. Dítě se během hry zbavuje napětí. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2008, Roč. 15, č. 1, s. 8-10.

²² REZKOVÁ, Vlasta. Dítě a hračka, rodiče a dětská hra. Rodina a škola. 1995, Roč. 42, č. 12, s.14-15

²³ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

²⁴ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

2 Didaktické směry

2.1 Friedrich Fröbel a jeho pedagogická činnost²⁵

Reformní pedagogové se vždy, každý podle svého přesvědčení, snažili o utřídění a stanovení jistých pravidel při působení na dítě. Jádrem praktického dění pak byla hra.

V Německu se o vznik mateřských škol zasloužil Friedrich Wilhelm August Fröbel. Jeho pedagogická činnost teoretická i praktická byla velmi pestrá.

Narodil se 21. dubna roku 1782 v oblasti Durynska. Stal se učitelským pomocníkem a to zřejmě vedlo k jeho pozdějšímu pedagogickému směřování. Ve Frankfurtu nad Mohanem se stal učitelem a také soukromým vychovatelem, ve švýcarském Yverdonu působil dva roky v Pestalozziho ústavu.

Pestalozzi²⁶ byl jeho velkým vzorem. Přesto se s ním Fröbel v některých názorech na výchovu rozcházel. Pestalozzi se totiž domníval, že výchova náleží rukám matky. Fröbel rovněž tvrdí, že mateřská láska a domácí zázemí jsou velmi důležité. Ale velký důraz kladl také na výchovu ústavní. Fröbel pořádal nejrůznější přednášky. Své názory na cíle, obsah, metody a formy výchovy shrnul v díle *Výchova člověka*.

Roku 1816 si založil vlastní výchovný ústav, později přejmenovaný na Všeobecný německý výchovný ústav. Dbal na všestranné vzdělání a především na samostatnost chlapců. Tomu napomáhaly nejrůznější poznávací výlety či péče o objekt, v němž chlapci žili. Bydleli zde i manželky učitelů a vychovatelů. Všichni si vzájemně tykali a vládla zde přátelská atmosféra.

Fröbel zřídil v Německém Blankenburgu podnik pro výrobu „dárků“ pro děti. Dárky byly důkladně promyšlené výchovné pomůcky, hračky, které měly za pomoci vychovatele rozvíjet dětské myšlení. Byl to komplex šesti dárků. Míčky na nitích a geometrická tělesa, jako je válec, koule a krychle. Dárky rozvíjely hlavně prostorové vidění dětí a poznávání barev. Ke každé hračce náležel také doprovodný text s vysvětlením, jak správně hračku užívat. Vychovatelé a rodiče měli hru doprovázet mluveným slovem, zpěvem a různými pohyby.

Jak už bylo řečeno, Fröbel se začal zajímat o menší děti a o jejich výchovu. Odtud již chybělo jen málo ke zbudování předškolních zařízení. Do těchto zařízení se v Drážďanech školily vychovatelky. Zde se v takzvaném „Herním kroužku“ ženy prakticky učily, tedy

²⁵ OPRAVILOVÁ, Eva a Václav ŠTVERÁK. Friedrich Fröbel : O výchově člověka. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. 89 s

²⁶ J. J. Pestalozzi - (1746- 1827) - švýcarský, učitel, filosof a politik

přímo „na dětech“, pedagogickému působení. Byly to právě ženy, neboť podle Fröbela je žena, a hlavně matka, nenahraditelným článkem v oblasti výchovy.

Během následujícího roku vznikly první „Dětské zahrádky“. Název je příznačný z toho důvodu, že Fröbel přirovnává děti k opečovávaným a pěstovaným rostlinkám. Zde se uplatňovaly nejen „dárky“ ale také výchovné prvky vyzkoušené ze zařízení pro výchovu chlapců.

Fröbel zastával názor, že výchova je rozvoj vrozených předpokladů dítěte. Dobře vychované dítě by se mělo po celý svůj život snažit být co nejlepším a rozvíjet to, co umí. Vše bylo v souladu s přírodou a Bohem, neboť z přírody jsme vzešli a k Bohu míříme. Podle Fröbela si má dítě nejprve novou činnost vyzkoušet v praxi, pak má daný čin pozorovat a na základě svého vlastního přemýšlení princip pochopit. Nejdříve se má žák naučit jazyku mateřskému, později teprve cizímu. Dítě má přirozenou touhu po činnosti, proto je veškerá předškolní výchova založena na hrách.

Fröbel rozdělil dětství do tří období. Období kojence, dětství a chlapecký věk. V období kojence se vyvíjejí smysly. V dětství se rozvíjí nejen řeč, ale také osobnost, proto jsou hry, při kterých dítě uplatní veškeré své schopnosti, tak důležité. V chlapeckém věku dozrává dítě k vyššímu chápání různých cílů, jež jsou mu kladeny ve škole.

Friedrich Fröbel se stal zakladatelem oboru předškolní pedagogika. Celý svůj život věnoval dětem především předškolního věku, jejich vzdělávání a správné výchově. Veškerou svou činnost měl vědecky podloženou, prostudovanou a probádanou. Přes velké úsilí byl mnoha lidmi ze státní sféry hluboce nepochopen a nedoceněn. Ovlivnil způsob výchovy nejen v mnoha zemích Evropy ale i v USA. Značná část dnešních výchovných postupů má své počátky právě v odkazu Friedricha Fröbela.

2.2 Waldorf²⁷

Na konci devatenáctého století založil Rudolf Steiner alternativní pedagogický směr. Filosofii tohoto směru je antroposofie. Zabývá se tedy hlavně duchovní, ne tak materiální stránkou života. Prostředí v těchto školách je vyplněno dřevěným nábytkem v přírodních barvách se zaoblenými hranami, textiliemi z přírodních materiálů. Místnosti jsou členěny na různé ateliéry a mají velká okna. Činnosti jsou zaměřené na přírodu a výrobu z přírodních materiálů jako například včelí vosk. Barevné uzpůsobení interiéru je jemné, pastelové.

²⁷ Vznik a vývoj waldorfských škol. *Waldorfská škola Příbram* [online]. 2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://waldorf.pb.cz/vznik-a-vyvoj-waldorfskych-skol/>

Hračky v těchto mateřských školách jsou laděny ve stejném duchu, jednoduché, z přírodních materiálů. Látkové panenky nemají častokrát znárodněny ani rysy v obličejí. Vše je na mysli a fantazií dítěte. Tento výchovně-vzdělávací směr se mi líbí, zvláště v dnešní době počítačů a mobilních telefonů. Návrat k přírodě jednoduchosti děti zklidňuje a vede je tak k lepší soustředěnosti na práci i na sebe samé.

2.3 Maria Montessori²⁸

Maria Montessori založila na počátku dvacátého století další alternativní pedagogický směr, který se řídil heslem: „Pomoz mi, abych to dokázal sám.“ Tato italská psychiatricka pracovala nejprve s mentálně postiženými dětmi. Na základě svých zkušeností vytvořila didaktické pomůcky zaměřené především na smyslové vnímání a praktické zkušenosti. Tyto pomůcky spolu s celým systémem pedocentrické výchovy se dodnes používá v mnoha mateřských školách po celém světě.

Smyslová oblast obsahuje různé pomůcky zaměřené na procvičování jednotlivých smyslů. Pro rozvoj sluchového vnímání se využívají krabičky naplněné různým materiálem, vždy dvě se stejným obsahem, dítě má utvořit dvojice. Pro hmatovou citlivost destičky s různou povrchovou úpravou. Příkladem pomůcky zaměřené na praktický život jsou běžné denní činnosti dospělých. Pomůcky jsou velikostně uzpůsobeny dětem, a jedinec s nimi má pracovat sám. Učitelka je mu zde spomoci, dítě s e s ní může přijít poradit. Děti pracují na každý sám na malém koberečku, mají tedy pro svou činnost vyhrazený prostor. Nevýhodou tohoto systému je malý prostor pro spontánní hru, při které si děti často hrají v kolektivu se svými vrstevníky.

3 Kategorizace hraček, didaktické pomůcky a směry

3.1 Panenky

3.1.1 Počátek panenek:

Dívčím byly přidělovány především panenky. Je přirozenou potřebou pečovat o druhé, což se projevuje i ve hře. Dívky, které neměly panenky, se staraly například o zvířata, nebo o kousek polínka. První doklady o panence pocházejí již ze sedmého století. Před naším letopočtem. Panenky určené ke hře byly většinou vyráběné ze dřeva, ruce a

²⁸ Montessori pedagogika. *The International Montessori School of Prague* [online]. 2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.montessori.cz/montessori/>

nohy měly již pohyblivé. V období renesance se zdokonalil výraz v obličejí, a odlišil tak jednotlivé panenky od sebe. Sem patří otázka, zda něco takového bylo vůbec nutné. Děti si častokrát vystačí s velmi jednoduchými věcmi, detaily si domýšlí, podle vlastního přání a aktuální představy.²⁹

3.1.2 18. a 19. století³⁰

Od osmnáctého století se začala těla pan vyrábět z lásky či kůže a hlavy byly z papíru a vosku. Byly nazývány „Manekýnky“. Měly za úkol představit nejnovější versailleskou módu. Ani panenky „Mladé dámy“ neměly znázorněné druhotné pohlavní znaky (proporcionalita postavy). Ačkoli tyto panny neměly zastupovat děti pro dívky, které by si hrály na matky, toto znázornění druhotných znaků přišlo až mnohem později v podobě panenek Barbie.

Od devatenáctého století se opět začala podoba panenek proměňovat. Hlavy, ruce a nohy se vyráběly z porcelánu a pannám byly vytvářeny složité účesy, většinou z pravých vlasů. Oči měly pohyblivá víčka a velikost pan se rovnala šestiletému dítěti. Porcelánové panenky jsou dodnes výstavními kousky. Herní funkci, podobně jako tyto panny, však nezastávají.

Módu doprovázely panenky i v druhé polovině devatenáctého století. Těmto pannám se říkalo „Pařížanky“ (Paříž, tak jako dodnes, určovala módní trendy). Tyto panny už však byly určeny dívkám pro jejich krejčovské pokusy. Děvčata si tedy šila oděvy na panenky podle aktuálních střihů. Panny sloužily jako jakási didaktická pomůcka. Je velká škoda, že dívky mladšího i staršího školního věku si dnes na panenky téměř žádné oblečky neumějí ušít. Jen zřídkakdy se objeví některá šikovná babička, která dívkám na panenky něco vytvoří.

3.1.3 20. století³¹

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století vznikaly panenky v národních krojích, jako reprezentativní loutky. Na základě tehdejších nových pedagogických trendů se začala podporovat dětská hra. V této době již nebylo hanbou pro dívku hrát si s panenkami až do

²⁹ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

³⁰ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

³¹ LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

dvanácti let. Dívky o panny pečovaly stejně jako matka o své dítě. Důležitou podmínkou pro panenku jako hračku bylo snadné převlékání. Hra musela mít jasný cíl, aby dívky čas při hře „smysluplně“ využily. Podobným způsobem si hrají s panenkami dívky dodnes. Převlékají je, češou jim vlasy, uspávají je, tak jako se jejich matky starají o ně.

Přibližně stejně úspěšná byla novodobá panenka *Barbie*, která vstoupila na new yorský trh v roce 1959. Tato panenka původně vůbec nebyla určena dětem, ale vojákům. Se svými sekundárními pohlavními znaky byla vůbec první takovouto hračkou. Pro velký úspěch mezi dětmi ale nebyla nakonec zavržena. A dívky, jak jsem se mohla přesvědčit i při svém výzkumu, si panenkami tohoto typu stále hrají.

V období socialismu se panenky dokonce používaly k výuce na druhém stupni základních škol. V sedmdesátých letech se žákyně devátých ročníků učily přebalovat panenky „miminka“ a starat se o ně. Dnes takovou výuku ve školách nemáme, což je podle mého názoru škoda. Kde se dívky a mladé ženy naučí správně starat o své děti? Jistě by tato průprava neškodila ani chlapcům.

Později vznikaly té panenky miniaturní, velké přibližně jeden a ž dva decimetry. Takové panenky patřily do domečků, kam se dobře vešly. Tyto panenky byly později zastoupeny panenkami Barbie, ke kterým lze zakoupit nejrůznější plastové obydlí a nábytek. Troufám si však podotknout, že takováto obydlí jsou značně přezdobená, a často jim chybí funkční prvky. Například postavičky Igráčka, který dnes opět prožívá velkou slávu, je dítěti daleko přínosnější. Ačkoli je postavička také vyrobena z umělé hmoty, stejně jako její doplňky, je jednoduchá, a tak nenarušuje volné představy dítěte.

Velmi častá je u dětí také panenka „na česání a líčení“. Jde o bustu, kterou si děti, zejména dívky, mohou postavit na stůl, nebo ji jednoduše drží mezi koleny. K panence přísluší většinou sada na česání a líčení. Dívky si tak hrají na kadeřnice či maskérky. Panenky jsou dnes využívány v nejrůznějších oblastech. Například policejní panenky napomáhají odhalovat pachatele trestných činů v oblasti týrání a zneužívání dětí. Dítě často vím, jak tyto činy verbálně popsat, nechce o nich hovořit. Panenka slouží jako maňásek, či loutka, na níž dítě ukáže, co zažilo.

3.1.4 Panenky „miminka“³²

Jedna z prvních panenek s podobou nemluvněte se objevila již ve dvacátých létech devatenáctého století. Ve velkém se ale začaly tyto panny vyrábět až v období Zlatého věku (na konci 19. Století). Díky novému materiálu, celuloиду, nebylo již potřeba složitého spojování různých částí těla těchto panenek. Tento druh panenek potvrzuje proměny v chápání dítěte a přístup k němu. Můžeme si také zakoupit panenku podle toho, jaké si přejeme pohlaví. Nezávisí to ale jen na modrých či růžových oblečcích. Například panenky Babyborn jsou provedeny v celé své kráse jak dívky, tak chlapci.

Na trhu nalezneme nejrůznější druhy panenek. Děti je, stejně jako spoustu dalších hraček, a někdy i dárků, rozdělují jednoduše na „měkké“ a „tvrdé“. Máme tedy panenky látkové, plastové, gumové, často také panenky vyrobené z několika takových materiálů. Panenka CHOU CHOU má například měkké tělo (v němž je navíc umístěn strojek s bateriemi), ale hlavu a končetiny má z umělé hmoty. Tato panenka dokáže plakat, sát z lahvičky a zavírá oči.

V současné době vznikají také panenky všech ras. Podporují tak boj proti xenofobii a rasové nesnášenlivosti. Zajímavé je, že častokrát můžeme vidět malé dívky tmavé pleti, hrát si s panenkami Evropanů, a naopak evropské dívky hrající si například s panenkou s asijskými rysy. Tyto panenky však nejsou jedinou zvláštností. Jako muzejní či sběratelské kousky můžeme vidět také dokonalé napodobeniny skutečných novorozeňat. Tyto voskové figuríny lze vidět například v Muzeu panenek a medvídků Troskovic v Českém Ráji u zříceniny hradu Trosky. V tomto muzeu se nyní nachází i unikátní kousek dosud nejmodernější elektronické panny. Model je zapůjčen z Ameriky. Toto „Robomimino“ slouží jako učební pomůcka. Panenka je připojena k počítači, a podle toho, jak o ni pečujete, vám počítač vyhodnotí, jak dobře jste připraveni na rodičovství

3.1.5 Kočáry³³

Na konci devatenáctého století, v období Zlatého věku panenek se rozmohl jiný typ panenek, nemluvnat. V důsledku toho se také rozvinula výroba kočárků pro panenky. Kočárky se začaly vyrábět na základě změn vnímání dítěte a respektu dětské odlišnosti od dospělých. Panenky vznikaly v nejrůznějších velikostech a podobách. K dostání byly i

³² LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. první. Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.

³³ LENDEROVÁ, Zdena. Dětsví na kolečkách: Historie dětských kočárků. Dějiny a současnost: kulturně historická revue. 2006, Roč. XXVIII, č. 1, s. 34 - 36.

miniaturní panenky o velikosti okolo patnácti centimetrů, což bylo na tehdejší dobu velkou změnou.

Prvním taková vozítka, ne jen obyčejné trakaře, se objevila v první polovině devatenáctého století. Loutkové kočárky byly k dispozici nejprve dětem z vyšších vrstev, podobně jako ty skutečné. Tak jako panenky, i kočárky napodobovaly soudobé módní trendy. Zjednodušené kočárky byly určeny dětem z méně bohatých rodin, pro bohatší děti zde byly věrné kopie kočárek skutečných. Velká kola umožnila umístění košíku poměrně vysoko. Tyto košíky byly většinou proutěné. Hlavní výzdoba kočárek se soustředila na nákladovou část, kam byly panenky ukládány. Tato část byla připevněna ke kovové konstrukci a kolům pružinami nebo jinými volnými úpony (koženými řemínky a kovovými sponami). Rukojeti byly často doplněny porcelánem. Vnitřek nákladové části byl měkce vystlán. Uvnitř bývala dřevěná schránka, na jejíž víko bylo překryto dečkou, a na ní byla položena panenka. Tyto kočárky byly určeny pro panenky „miminka“. I dnešní kočárky mají úložný prostor. Ten se však přemístil do spodní části nebo je řešen formou přídatné tašky. Téměř každá holčička toto úložiště využije pro lahvičku, dudlík nebo plenky pro svou panenku.

Pro panny větší vznikly v druhé polovině téhož století postupně také kočárky k sezení. Měly, stejně jako dnešní moderní kočárky pouze tři kola. Panenka v něm seděla po směru jízdy. Nakonec byly kočárky vylepšeny polohovací konstrukcí a vznikly také kočárky skládací. Podobné kočárky jsou i dnes běžně využívány, jak pro děti, tak pro panenky. Právě takovéto kočárky jsou nejčastějšími hračkami u dětí již po prvním roce života. Zde má však jinou funkci, než je pro kočárek typická. Děti tlačí kočárek před sebou, a udržují tak lépe rovnováhu.

Kočárky prošly nejrůznějšími obměnami a jejich podoba se neustále vyvíjí. Vznikaly také kočárky s plastovými okénky. Změnily se i materiály, ze kterých byly kočárky vyráběny. V polovině minulého století se móda kočárek ubírala jiným směrem. Kola se výrazně zmenšila a pokryta gumou, kolébka byla výrazně snížena, kočárky byly vyráběny v několika barvách. Takovýto kočárek pro panenky jsem měla možnost vidět u jednoho z dětí, kde jsem prováděla svůj výzkum. Jelikož má ale dívka dva starší bratry, s kočárkem a panenkou si tolik nehraje.

Několik let nato se ale opět korby mírně zvýšily, aby se matky ke svým dětem (nebo malá děvčátka ke svým pannám) nemusely tolik ohýbat. Dnes máme kočárky s kovovou konstrukcí kombinované s plastem a především s různými textiliemi. Formu mají spíše sportovní, praktickou. V obchodech s hračkami však najdeme i kočárky okrasné, upletené

z proutí, doplněné jemnou textilií. Spousta dívek však své panenky nosí v různých krosničkách, šátcích nebo autosedačkách.

Kočárky jsou hračkou, která, podobně jako panenky, prošla řadou vývojových proměn. Sama jsem zvědavá, kam je jejich další proměny posunou za pár desítek let.

3.2 Dřevěná hračka:³⁴

Dřevěná hračka má v dnešní době problém prosadit se. Jde o dva hlavní aspekty, náročnost výroby takovéto hračky a v důsledku toho také její cena. V druhé polovině minulého století se silně rozvinula výroba hraček z umělé hmoty. Tento materiál se oproti dřevu snadno přizpůsobí i velmi složitým tvarům. Výroba z plastů je velmi rychlá a poměrně jednoduchá. Díky tomu je hračka také cenově výhodná pro spotřebitele. Z plastu se dají vyrobit nejrůznější stavebnice s miniaturními součástkami, což jde ze dřeva jen těžko.

Pravdou však je, že i dřevěná hračka je nezastupitelná. Kubát zmiňuje ve svém článku: „Čas ukázal, že čím více se lidé obklopují umělým, tím naléhavěji pocítují potřebu dotyku přírodního materiálu.“³⁵

To můžeme pozorovat u dětí. Hrají-li si dopoledne uvnitř mateřské školy například s legem, které je mimochodem také jednou z nezastupitelných a výborných hraček, ačkoli je z plastu, venku se vrhnou na pískoviště, nebo běhají po trávě, často si do ní chtějí i lehat. Plast je materiál potřebný, ale vedle dřeva je například daleko méně odolný. Dřevěná hračka vzniká precizním opracováním dřeva. Druhou, stejně náročnou a také tak nákladnou činností je její barvení či omalování. Tento proces je náročný na čas i práci výrobce. Výsledkem však bývají unikátní kousky. Dnešní dřevěné hračky jsou spíše výstavní kousky, umělecká díla. I ta, by však v nabídce hraček pro děti rozhodně neměla chybět.

Dnes se dětem nabízí přes milion různých druhů hraček. Můžeme je dělit například podle věku dítěte na hračky pro novorozence, kojence, batole, tříleté, čtyřleté, předškoláky, mladší školní věk, starší školní věk, dospívající, dospělé.

Docent Höllge říká, že důležitá je přiměřenost hračky vůči věku, respektive vývojovému stupni, dítěte, aby dítě tělesně i duševně rozvíjely.

V prvním roce života dítěte jsou to hračky zaměřené na smyslové vnímání. Jsou to tedy různá chrastítka, šustivé materiály či pískací hračky. Dále hračky s různými výběžky a prohlubněmi, s neobvyklým povrchem, který je však pro dítě bezpečný. Atraktivní jsou také

³⁴ KUBÁT, Václav. Budoucnost dřevěné hračky. *Předškolná výchova*. 1997/98, Roč. 52, ,č. 3, s. 13 - 15

³⁵ KUBÁT, Václav. Budoucnost dřevěné hračky. *Předškolná výchova*. 1997/98, Roč. 52, ,č. 3, s. 13.

například hračky na kolečkách. Přibližně ve věku od třetího roku si děti rády zkouší nejrůznější materiály, proto, jak jsme se i přesvědčila ve svém výzkumu, si děti velmi rády hrají na pískovišti. Později je důležitá pro dítě pohybová aktivita a nápodoba. Hračky jako „malá uklízečka“ nebo „malá kuchařka“ či „malý opravář“ pomáhají dětem při nápodobě činnosti dospělých. Z pravidla od čtvrtého roku se dítě zajímá i o druhé děti a hračky tak získávají novou funkci. Hračka děti spojuje, je jejich společným zájmem. Díky hračce tedy dochází k interakci a kooperaci mezi dětmi. Děti se učí řešit vzniklé konflikty například při dohadování se o hračku. Někdy musí zasáhnout dospělý, jindy je lepší nechat děti, aby se pokusily spor vyřešit samy.

V období mladšího školního věku jsou velmi oblíbené hračky rozvíjející manuální zručnost. Šití, modelování nebo opět práce s různými materiály. V tomto věku si už ale děti většinou nevystačí s blátem, vodou a pískem, hledají další, nové, jimi dosud neprobádané hmoty. Hoši, ale často také dívky, s oblibou zkoumají technické principy různých strojů, přístrojů a robotů. V současnosti sem zahrnujeme také moderní techniku, jako jsou počítače nebo mobilní telefony.³⁶

Podle jiných kritérií si můžeme hračky rozdělit na ty, které jsou určeny ven, do přírody, do prostoru a na hračky určené do interiéru. Zde je patrné, že hračky určené do interiéru nemusejí být zdaleka tak odolné, jako hračky venkovní. K venkovním hračkám tak řadíme například tříkolky, odrážedla, kola a koloběžky. Dále hračky určené pro hru s pískem, různé druhy míčů, švihadla, trampolíny a prolézačky. Tyto hračky ale zároveň mohou patřit i do jiných skupin. Například hračky jako je kolo a koloběžka mohou také patřit mezi hračky rozvíjející pohyb nebo do jiné skupiny, a to mezi dětské dopravní prostředky.

V této práci jsem si stanovila rozdělení hraček podle následujících kritérií:

1. Hračky, se kterými si obvykle hrají chlapci doma
2. Hračky, se kterými si obvykle hrají dívky doma
3. Hračky, se kterými si obvykle hrají chlapci venku
4. Hračky, se kterými si obvykle hrají dívky venku

Podle odolnosti můžeme také hračky dělit na ty určené pro jednotlivce a hračky kolektivní, například určené do mateřských škol, školních družin či jiných zařízení. Rozdělit je zkrátka můžeme mnoha způsoby, a není jednotně stanoveno, jak. Další rozdělení je například podle funkce hračky.

³⁶ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

4 Funkce hračky

4.1 Primární funkce hračky:

Pod pojmem primární funkce hračky rozumíme zabavení dítěte. Ne však ve smyslu, „aby od něj byl klid“, ale ve smyslu plnění funkce zábavní. Hračka by dítěti měla přinášet radost, pocit uspokojení a seberealizace.

Vládní nařízení č. 86/2011 Sb., o technických požadavcích na hračky říká: „*Za hračku se považuje výrobek navržený nebo určený ke hraní dětem mladším 14 let, včetně výrobku navrženého nebo určeného vedle hraní i k dalším účelům*“³⁷ a Směrnice EP o bezpečnosti hraček SBH 48/ 2009 pak uvádí: „*Hračky jsou výrobky navržené nebo určené, výlučně či nevýlučně, ke hraní dětem mladším 14 let*“.³⁸ Z hlediska rodiče či pedagoga však chápeme hračku jinak. Její primární funkcí je potěšit dítě, uspokojit jeho potřebu hry a seberealizace. Hračka je věc na hraní. Hra nekončí čtrnáctým rokem. Nekončí ani ve chvíli, kdy se sami stáváme rodiči, a hrají si naše děti. Hra doprovází člověka po celý život, je jednou ze tří základních složek lidské činnosti.

4.2 Sekundární funkce Hračky:

Sekundární funkcí hračky je pak výchově vzdělávací záměr. Rodiče dětí a také pedagogové často chtějí, aby byla hračka „užitečná“. Tím mají na mysli hračky, které budou děti rozvíjet hlavně v oblasti hrubé a jemné motoriky či paměti a myšlení. Ale i hračka zdánlivě nevhodná může být dítěti velmi prospěšnou. Ku příkladu pro dospělého naprosto nevkusná hračka má pro dítě obrovskou hodnotu. Mají ji všechny ostatní děti, a pokud ji také vlastní, začleňuje její hračka do své sociální skupiny (například ve školce nebo na hřišti).

Docentka Kořátková uvádí: „*Volná, spontánní hra není ztracený čas. Navíc volná hra je také do jisté míry ovlivněna tím, co s dítětem děláme.*“³⁹ Vidíme tak, co dítě v reálném čase nejvíce zaujalo, co ho zajímá, co by chtělo. Ačkoli se nám může zdát, že dáváme pasivní přítomnosti dítěti málo, opak může být pravdou. Pozorujeme-li dítě při jeho volné hře, můžeme si s ním pak o jeho počinech pohovořit. Dítě má mak nesmírnou radost z toho, že se o něj zajímáme, a ví, že jsme tam s ním. Dětskou hru je třeba ocenit. Stavbu nechat několik

³⁷ Vládní nařízení č. 86/2011 Sb., O technických požadavcích na hračky

³⁸ Směrnice EP SBH 48/ 2009, O bezpečnosti hraček

³⁹ KOŘÁTKOVÁ, Soňa a Marie TĚTHALOVÁ. Dítě se během hry zbavuje napětí. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2008, Roč. 15, č. 1, s. 9.

dní „na výstavu“, aby dítě mělo pocit, že jeho práce nebyla zbytečná, že má výsledek, a mohlo se tak z něj i patřičně radovat, pochlubit se babičce, až přijde na návštěvu.

4.2.1 Současný trend pohledu na hračku

Hračky mají za sebou dlouhou cestu a velmi se proměňovaly. Dnešní podobu hraček všichni dobře známe z výloh obchodů, reklam nebo od dětí ve svém okolí. Hráčem máme kolem sebe tolik, že velmi těžké zorientovat se v nich. Na základě svých shromážděných informací o hračkách předešlých jsem se rozhodla provést šetření v několika vybraných mateřských školách. Výzkum jsem prováděla v mém rodném městě. Chtěla jsem zjistit, s čím si dnešní děti nejvíce hrají, protože nabídka je opravdu široká. Změnil se výběr hraček od doby mého předškolního věku? Hrají si děti s týmiž hračkami jako já? Co se změnilo? Jak pohlížejí na hračky rodiče dětí?

Praktická část

5 Výzkum

5.1 Charakteristika výzkumu:

Výzkum byl rozdělen na tři části, řízený rozhovor s dětmi a dotazník s otevřenými otázkami pro rodiče. Rozhovor jsem provedla celkem u sta sedmdesáti šesti dětí. Všem jejich rodičům byly rozdány za pomoci učitelek dotazníky. Vzhledem k provedení výzkumu ve všech mateřských školách v tomto městě, mohu považovat získané informace pro tuto lokalitu za objektivní.

V rozhovoru jsem se zaměřila zejména na hračky, které se u jednotlivých dětí doma nacházejí, s čím si nejvíce a nejraději hrají. Druhou stěžejní oblastí pro můj výzkum vyla otázka výchovných stylů. K tomu jsem použila dva obrázky dětí, které rozbily hračku. K této problematice se také vztahovaly dvě další samostatné otázky. Jako potvrzení či vyvrácení odpovědí jsem záměrně pokládala dětem i rodičům stejnou otázku různým způsobem.

5.2 Charakteristika lokality mateřských škol:

V místě svého bydliště, jsem provedla výzkum v mateřských školách. Jedná se o čtyři státní mateřské školy a jednu mateřskou školu soukromou. Všechny tyto mateřské školy mají dlouholetou tradicí fungování. Lokalita, ve které byl prováděn výzkum, je město s přibližným počtem obyvatel 17 000. Město má čtyři samostatná hračkářství v dobré dostupnosti přímo na náměstí. Sortiment je zde poměrně velký. Do hračkářských velkoobchodů je možno se dostat vlakovou, autobusovou nebo vlastní automobilovou dopravou za 20 minut. Tyto obchody jsou o přístupné po celý týden, i ve večerních hodinách. Doposud jsem se nesečkala s nikým, kdo by měl problém se do těchto velmi dobře časově i dopravně dostupných míst dopravit.

5.3 Předpoklady a hypotézy:

Mými předpoklady bylo, že rodiče a děti nebudou odpovídat shodně, že mi v některých mateřských školách nebude vyhověno a že většina rodičů nebude chtít dotazníky vyplňovat.

Jako hypotézy jsem si stanovila:

H 1: Dívky a chlapci si v dnešní době již nehrají s hračkami, které jsou spíše určeny jejich pohlaví.“

H 2: V současnosti převládají mezi hračkami hračky novodobé, které dříve nebyly.

H 3: Rodiče dvacátého prvního století jsou velmi liberální ve výchově svých dětí.

6 Rozhovory s dětmi v mateřských školách:

V každé mateřské škole jsem se dohodla s vedením, a následně s učitelkami vybraných tříd na termínech mého výzkumu. Na výzkum jsem přicházela po sedmé hodině ranní, kdy měly děti volné hry. Vždy jsem si po domluvě s učitelkou ve třídě sama vybírala děti, za kterými jsem chodila osobně nebo mi děti učitelka vybírala a přivolávala sama. Seděla jsem častokrát v dětské kuchyňce nebo u dětského pracovního stolu, vždy stranou od hrajících si dětí. Každému dítěti jsem se představila jménem, a vysvětlila jsem mu, co potřebuji:

„Mám zvláštní, velmi důležitý, úkol do školy. Ptám se dětí, s jakými hračkami si nejraději hrají, jaké hračky mají doma a podobně. To vše si zapisuji na papír, abych to nezapomněla. Pomůžeš mi s tím?“. Děti byly většinou ochotné a také zvědavé, na co se jich budu ptát.

Vždy jsem hovořila pouze s jedním dítětem, aby se jejich odpovědi vzájemně neovlivňovaly. Dítě sedělo vedle mě, vidělo na formulář s předem připravenými otázkami, do kterého jsem si zapisovala odpovědi. Na otázky odpovídaly děti překvapivě rychle a snadno. Samozřejmě jsme se setkala i s dětmi, které odpovídat nechtěly nebo nerozuměly otázce. Proto jsme se snažila stejné otázky opakovat jiným způsobem. Například na otázku č. 8 „Kdy dostáváš nové hrčky,“ Jsme se musela častokrát ptát například: „Jak často dostáváš nové hračky?“ S touto otázkou byl pochopitelně největší problém, protože děti v předškolním věku nemají o časovém rozpětí přesnou představu. Proto jsem otázku mnohdy nejprve přeskočila, a vrátila se k ní až na konci rozhovoru. Děti jsem pak dále vedla pomocnými poznámkami: „Říkal jsi, že nové hračky dostáváš od maminky, tatínka, babičky, dědečka a také od Ježíška. Kdy tedy dostáváš nové hračky?“ Na to děti vždy zareagovaly jednoznačně: „O vánocích.“. Dítě si tak uvědomilo, že vánoce jsou v zimě, která byla před nedávnem. „Další moje návodná otázka byla:“ A ještě někdy jindy dostáváš nové hračky?“. Téměř všechny děti již dobře věděla, na co se ptám, a odpovídaly mi například: „Ještě k narozeninám, svátku, když chodí Mikuláš a zajíček.“ Když jsem se do tříd po týdnu vracela pro vyplněné dotazníky od rodičů, děti si mě pamatovaly, a častokrát ke mně běžely a objímaly mě. Tento jev si vysvětluji zaujetím dítěte novým objektem.

Otázky vztahující se na výchovné styly v rodinách jsem záměrně zařadila na konec rozhovoru, kdy už byly děti rozpovídané, a opadl z nich první ostych. Obrázky, k nimž se vztahovaly mé dvě poslední otázky, ve formuláři pod číslem 10, (viz. Příloha č. 5), děti zajímaly, a tím jsme si udržela pozornost i na konci našeho rozhovoru. Tyto rozhovory mi trvaly většinou jednu nebo dvě hodiny, podle toho, kolik času mi bylo dovoleno v dané třídě strávit. S každým dítětem jsem hovořila přibližně pět minut. Celkem jsem se dotazovala sta

sedmdesáti šesti dětí a jejich rodičů. Odpověď jsem získala od sta šesti rodičů, což v porovnání se svými původními předpoklady považuji za velmi dobrý výsledek.

6.1 Průběh zpracovávání informací

Celkem jsem se dotazovala sta sedmdesáti šesti dětí a jejich rodičů. Odpověď jsem získala od sta šesti rodičů, což v porovnání se svými původními předpoklady považuji za velmi dobrý výsledek. Potvrdil se mi však můj druhý předpoklad, že děti a rodiče se častokrát neshodnou v odpovědích. Je zřejmé, že děti vnímají svět jinak než dospělí, podněty vstřebávají daleko intenzivněji, a jsou velmi ovlivněny aktuálním zaujetím. Pokud si dítě právě hraje s autíčkem, je-li hračkou dostatečně zaujato, je velmi pravděpodobné, že téměř ve všech odpovědích se autíčko objeví. Proto bylo důležité porovnávat odpovědi dětí s odpověďmi rodičů. I přesto jsem se dozvěděla spoustu zajímavých informací.

Z odpovědí na mé otázky lze vyzkoumat mnoho různých faktů pro zkoumaný vzorek. Zaměřila jsem se na nejoblíbenější hračky doma a venku. K tomu mi posloužily nejprve základní údaje o dětech, dále otázky 1) „Co je tvá nejoblíbenější hračka?“, 2) „S čím si nejraději hraješ doma?“ a 3) „S čím si nejraději hraješ venku?“ při rozhovoru s dětmi. V dotazníku pro rodiče pak jde o otázky 1) a 2), (viz přílohy č. 5 a 6).

Dále jsem se zaměřila na rozdíly mezi chlapci a dívkami ve výběru hraček. Zde jsem si jednotlivé dotazníky rozdělila na dvě části podle pohlaví dotazovaných dětí, a dále jsem porovnávala rozdíly ve výběru hraček. Zatímco u hraček venkovních nedocházelo k tak rozdílným odpovědím, u hraček doma bylo velmi zřejmé genderové rozdělení.

Třetí zkoumaná oblast byla zaměřena na odpovědi rodičů, kolik jsou ochotni investovat do hračky. Většina rodičů odpověděla přímo, uvedením konkrétní částky. Ta se pohybovala v rozmezí od 250 do 500 Korun. Někteří rodiče však odpověděli neurčitě. Například: „Záleží na tom, o jakou hračku se jedná.“

Poslední zkoumaná otázka byla zaměřena na oblast výchovných stylů. Zde mi pomohly otázky 8) „Kdy (k čemu) dostáváš nové hračky?“ A 10) s demonstračními obrázky situace rozbité hračky „Co myslíš, že udělá maminka s tatínkem té holčičky?“, „A co by udělala tvoje maminka s tatínkem?“. U dotazníku pro rodiče jsem nejvíce přihlížela k otázce, vztahující se také k situaci rozbité hračky. Důležitý pro mě ale byl celkový dojem z vyplněného dotazníku. V mnoha otázkách na sebe rodiče prozradili více, než bylo požadováno v otázkách. Nejčastější odpověď však byla: „Nijak zvlášť to neřešíme.“

6.2 Výsledky šetření:

Díky tomuto šetření mi byla vyvrácena má první hypotéza: „Dívky a chlapci si v dnešní době již nehrají s hračkami, které jsou spíše určeny jejich pohlaví.“, neboť nejčastější hračkou u dívek je stále panenka Barbie a u chlapců jsou to autíčka. Jen nepatrná část dívek odpověděla, že si hraje s autíčky, a žádný z dotazovaných chlapců si nehraje s panenkami, dokonce ani v kuchyňce. Druhou nejoblíbenější hračkou mezi dotazovanými dětmi je pak u dívek panenka, nejčastěji v podobě miminka. U chlapců se na druhém místě objevují lego nejrůznějšího druhu, například „Hero Factory“ (Hrdinové). Lego je velmi oblíbené i u dívek, na prvních místech ale zůstávají panenky. Oproti tomu výběr hraček venku by mohl moji hypotézu potvrdit, neboť zde nebyly u chlapců a dívek velké rozdíly v odpovědích. Nejoblíbenější je pro děti venku jednoznačně pískoviště. Těsně za ním se drží kolo a míče.

Druhá hypotéza: „V současnosti převládají mezi hračkami hračky novodobé, které dříve nebyly.“ se mi potvrdila částečně. Děti si opravdu hrají s novodobými hračkami, jejich původ však sahá do minulých století. Vedle klasických autíček či lega byla častou odpovědí u chlapců hračka „Beyblade“, což je v podstatě (s jistými obměnami) novodobý „vlček“. U dívek jsou zase vedle panenek Barbie ve velké oblibě panenky „Winx“ (velmi podobné panence Barbie) a „My Little Pony“ (barevní koníčky pro panenky).

Pasivní odpověď rodičů na otázku 13) „Jak řešíte situaci, když vaše dítě hračku rozbije?“ mě dost překvapila. Moje třetí hypotéza zněla: „Rodiče dvacátého prvního století jsou velmi liberální ve výchově svých dětí.“, a tato odpověď by ji potvrzovala. Z celkového dojmu z dotazníků jsme však vyvodila závěr jiný. Většina dotazovaných rodičů vede demokratický styl výchovy. S dětmi o problémech diskutuje, zajímá se o jejich názor.

7 Náhled do rodin

Zaměřila jsem se na čtyři konkrétní rodiny s dětmi v předškolním věku. V každé z rodin jsem strávila přibližně hodinu a půl. Nejprve jsem s dítětem vedla řízený rozhovor, pak jsem si podrobně prohlížela a zapisovala hračky, které má ve svém dětském pokoji. Mezitím rodiče vyplnili dotazník, jednalo se o stejné otázky jako při výzkumu v mateřských školách. Během výzkumu byly všechny děti velmi vstřícné, těšilo je, že se zajímám o jejich dětský pokoj a hračky. Stejně tak i rodiče ze všech těchto čtyř rodin byli velmi vstřícní. Po zmapování hraček v dětském pokoji následoval krátký rozhovor s rodiči. Zde jsme se vraceli k některým otázkám z dotazníku, a více je rozváděli.

7.1 Dítě 1:

Kritéria	Charakteristika
pohlaví:	dívka
věk:	6 let, 1 měsíc
sourozenci:	jedináček
způsob bydlení:	rodinný dům se zahradou
lokalita:	město - 2 200 obyvatel (25 km od velkých nákupních center)
otec:	středoškolské vzdělání s maturitou, strojní technik
matka:	vysokoškolské vzdělání, učitelka 1. stupně ZŠ

Tabulka 1- Charakteristika Dítěte č. 1, zdroj: autorčin výzkum

S dívkou se znám již dva roky, s matkou dívky jsem tehdy byla na týdenní škole v přírodě. Máme spolu pěkný přátelský vztah. Na návštěvě jsem v této rodině byla prvně.

Dívka navštěvuje mateřskou školu v místě svého bydliště, od příštího školního roku nastupuje do základní školy v blízkém městě, v místě matčina pracoviště. Často se vídá se svojí o tři roky mladší sestřenicí. Dívka je podle rodičů veselé čilé spokojené dítě, tak se jeví i mně.

Nejprve jsem s dívkou o samotě provedla rozhovor, poté mě odvedla do svého pokoje. Dívka má svůj vlastní pokoj. Převládá zde růžová barva. Sedla jsem si na židli k psacímu stolu, a vypsala jsem si nejprve viditelné předměty a hračky. Poté mi dívka ukázala, kde má uklizené další hračky, vysvětlila mi, jak se s některými z nich zachází. Dívka měla velkou radost, že někdo dospělý přijel na návštěvu přímo za ní.

Nejraději si hraje s panenkami „Winx“ nebo s tabletem, venku upřednostňuje houpačku nebo hru ve vlastním dřevěném domečku. Tento fakt mě velmi potěšil. Domnívám se, že si děti rády hrají v různých imitacích obydlí, navíc jednoduchá stavba může dále rozvíjet fantazii dítěte. Dívka si je vědoma hodnot věcí, ví jak se má s hračkami zacházet.

7.2 Dítě 2:

Kritéria	Charakteristika
pohlaví:	chlapec
věk:	5 let, 8 měsíců
sourozenci:	starší sestra o 1 rok, 9 měsíců starší sestra o 3 roky, 4 měsíců
způsob bydlení:	byt v činžovním domě
lokalita:	město - 1 270 000 obyvatel (v blízkosti velkých nákupních center)
otec:	vysokoškolské vzdělání, úředník
matka:	vysokoškolské vzdělání, management vzdělávání

Tabulka 2 - Charakteristika Dítěte č. 2, zdroj: autorčin výzkum

Chlapce znám od miminka, několikrát jsem u rodiny v Německu pobývala. Rodinu znám dobře, máme pěkný přátelský vztah.

Chlapec vyrostl se svou rodinou v Berlíně v bytě, kde měl společný dětský pokoj se sestrami, stejně jako je tomu i nyní v České Republice. V Německu navštěvoval se svými sestrami od svých dvou let mateřskou školu. V současné době navštěvuje chlapec třetím rokem mateřskou školu v České Republice. Od příštího školního roku bude chlapec navštěvovat stejnou základní školu jako jeho sestry. Chlapec hovoří plynně česky i německy, občas si některá slova plete. Doma se hovoří převážně česky, před spaním čte dětem otec či nejstarší sestra pohádky v němčině.

S chlapcem jsem provedla rozhovor, zatím co si jeho sestry hrály v dětském pokoji. Chlapec si nejprve myslel, že když mi řekne o své nejoblíbenější hračce, zařídím, aby ji měli v mateřské škole. Pak jsem byla se všemi třemi dětmi v jejich pokoji, a ony mi ukazovaly své hračky, které jsem si zapisovala. Děti byly rády, že se zajímám o jejich hry, ale nemohly pochopit, proč si je všechny zapisuji.

Vzhledem k malému věkovému rozdílu mezi sourozenci, si chlapec hraje převážně se sestrami, zejména s mladší z nich. Hračky užívají společně, některé mají dohromady, jiné si od sebe navzájem půjčují. Velká část hraček i literatury je z Německa, což považují za velmi dobré. Děti tak neztrácejí kontakt s němčinou a hračky od německých firem, které se v této

domácnosti objevují, jsou dle mého názoru kvalitní a estetické. Chlapec si rád hraje se stavebnicí Lego „Ninjago“, venku preferuje hru na písku nebo na prolézačkách.

Chlapec je slušně vychováván a veden k ohleduplnosti a vzájemné pomoci. Na svůj věk je velmi dobře připraven do základní školy, je velmi bystrý a s dopomocí starších sester si již začíná číst komiksy Čtyřlístek.

7.3 Dítě 3:

Kritéria	Charakteristika
pohlaví:	dívka
věk:	6 let, 2 měsíce
sourozenci:	starší sestra o 9 let mladší bratr o 1 rok, 8 měsíců
způsob bydlení:	rodinný dům se zahradou
lokalita:	vesnice - 1 000 obyvatel (23 km od velkých nákupních center)
otec:	vyučení instalatér
matka:	střední škola s maturitou, pečovatelka v jeslích

Tabulka 3 - Charakteristika Dítěte č. 3, zdroj: autorčin výzkum

Dívku znám již tři roky. S její matkou jsem pracovala každé léto v soukromé mateřské škole. Máme velmi dobré přátelské vztahy. Na návštěvě v rodině jsem byla poprvé.

Dívka navštěvuje spolu se svým bratrem mateřskou školu v místě bydliště. Od září nastoupí do základní školy v nedalekém menším městě. Matka má obavy, že dívka ve škole neudrží pozornost. Většinu činností provádí totiž dívka s matkou nebo v její blízkosti.

Dívka sdílí pokoj se svým mladším bratrem, s kterým si také často hraje. V době návštěvy nebyl mladší bratr dívky doma. S dívkou jsme tedy byla v dětském pokoji, kde jsem provedla řízený rozhovor. Dále mi dívka ukázala svoje hračky, které jsme si zapsala. Jelikož dívku znám jen v kolektivu jiných dětí, měla jsme poprvé možnost hovořit s ní v klidu a o samotě. Jeví se mi jako spokojené dítě připravené na vstup do základní školy. Ráda si hraje s panenkou „CHOU CHOU“, venku jezdí na kole. Nejráději však doprovází matku a pomáhá jí ve všech činnostech. Dívka velmi dobře ví, co se smí a co ne, občas, tak jako většina dětí, zkouší, jestli by nešlo některé hranice překročit. To si však dovoluje jen na členy své rodiny.

7.4 Dítě 4:

Kritéria	Charakteristika
pohlaví:	dívka
věk:	6 let, 8 měsíců
sourozenci:	starší bratr o 3, 4 měsíce starší bratr o 6, 2 měsíce
způsob bydlení:	rodinný dům se zahradou
lokalita:	město - 17 000 obyvatel(18 km od velkých nákupních center)
otec:	vysokoškolské vzdělání, inženýr v oboru IT
matka:	střední škola s maturitou, pečovatelka

Tabulka 4 - Charakteristika Dítěte č. 4, zdroj: autorčin výzkum

Tato rodina sousedí již několik let s mými rodiči. S dívkou jsem se seznámila až při výzkumu. S rodinou máme dobré sousedské vztahy. Dívka navštěvuje jednu z mateřských škol, ve kterých jsem prováděla svůj výzkum. Od příštího školního roku nastoupí do stejné základní školy, kterou navštěvují její dva starší bratři.

V době mé návštěvy jezdili dívčini bratři venku na kolech. S dívkou jsme již vedla rozhovor v mateřské škole. Zavedla mě tedy do svého pokoje. Dívka má samostatný dětský pokoj, sladěný do růžové barvy. Posadila jsem se na jednu z jejích postelí, je prý pro hosty, a zapisovala jsme si její hračky. I přes nabídku hraček, která je jednoznačně „dívčí“, si velmi často hraje se svými staršími bratry, kterým se chce vyrovnat. Jezdí s nimi venku na kole a hrají si „na pronásledovatele“. Její nejoblíbenější hračka je farma „DeAgostini“ se zvířaty. Tato Hračka se skládá z jednotlivých oblastí farmy a ke každé oblasti patří také knížka. Tyto oblasti, například „Ve chlévě“ se postupně, spolu s knihami dokupují. Dívka tedy dostává novou hračku každé dva týdny. Venku si dívka také ráda koupe a skáče na trampolíně.

Dívka se jeví jako introvertní dítě, jakmile se však dostane mezi své bratry, je velmi živá a často také hlasitá. Pro vstup do základní školy je připravená i materiálně.

7.5 Rozhovory s rodiči

Chtěla jsem například vědět, jaký názor mají rodiče na hru s klacíky a blátem. Rodiče všech čtyř zkoumaných dětí tuto hru striktně nezakazují.

„Čím víc to zakazuji, tím víc to dělají.“, odpovídá matka „Dítěte 3“. Matka „Dítěte 2“ dokonce řekla, odpověděla, že je ráda, když si její děti hrají s přírodninami. Rozvíjí si tak fantazii a hrají si v přirozeném prostředí, na čerstvém vzduchu. S tím to názorem se ztotožňuji.

7.6 Výsledky šetření:

Zajímavými postřehy tohoto šetření jsou některé společné hračky všem čtyřem zkoumaným dětem. Jedná se o elektronická zařízení, ať už jako hračky nebo skutečně určená přímo dětem. Mobilní telefony, Počítače, tablety, PSP, fotoaparáty, minimálně dva výrobky tohoto druhu se u každého z dětí objevily. Všichni rodiče mají ale jasno v tom, že tyto hračky jsou spíše doplňkem v sortimentu jejich hraček, nejsou stěžejní. Hra s nimi má svá pravidla a lepší je, když si vyberou hračku jinou.

Všechny děti mají v pokoji psací stůl s lampičkou, rádio, podle mého mínění dostatek kvalitní dětské literatury, dále také samolepky na skříních, stěnách a oknech. Každé dítě má sbírku několika dětských časopisů a nějaký hudební nástroj.

Celkově jsem byla mile překvapena vybavením i uspořádáním pokojů těchto dětí. Například již zmiňovaný psací stůl je důležitý nejen pro žáky základních škol, ale právě již pro předškolní děti. Stůl není určen jen k psaní úkolů, ale i ke spoustě výtvarných a pracovních činností.

Podobné tendence ve hře pozoruji u „Dítěte 2“ a „Dítěte 4“. Obě děti jsou ze tří dětí, obě jsou nejmladšími sourozenci a obě mají své dva sourozence opačného pohlaví. Je patrné, že tyto mladší sourozenci se snaží vyrovnat těm starším, vidí v nich jistý vzor, a podle toho si také vybírají některé hračky.

U dvou ze čtyř zkoumaných dětí jsem objevila Terč s míčky na suchý zip, u jiných dvou dětí zase magnetickou tabuli a u jiné náhodné dvojice zase velkého plyšového koně na baterie určeného ke hře na jezdce.

Tyto zdánlivě odlišné rodiny jsem si zvolila právě proto, abych zjistila, jak se liší jejich výchovný vliv na dítě a nabídka hraček pro ně. Moje předpoklady se však příliš nenaplnily. Obecně lze říci, že v těchto čtyřech rodinách neshledávám větších rozdílů ani ve výchovných taktikách ani ve výběru hraček. Postoje rodičů mě potěšily, myslím si, že své děti dobře vedou k ukázněnosti, a zároveň je neomezují ve volné hře a rozvoji dětské fantazie. Nad výběrem hraček rodiče přemýšlí, snaží se vyhýbat hračkám s násilným či nebezpečným podtextem a hledají smysl v hračkách jejich dětí.

7.7 Prostředí, výchovné vlivy:

Prostředí pro hru by mělo být především bezpečné. Proto je třeba odstranit nebo upravit nebezpečné předměty a výčnělky. Na rohy stolů a skříní jsou dnes snadno sehnat ochranná zakončení, ostré předměty uzamknout do zásuvek, nevhodné věci zavřít do skříní, kam dítě nedosáhne.

Dětský pokoj by měl být dítěti příjemný. To znamená, že se v něm cítí bezpečně, má tam své oblíbené věci, rádo se do něj vrací, chce v něm být. Pro určité činnosti by mělo mít vyhrazená příslušná místa. Například pro modelování stůl, na kterém je položená pracovní deska, nebo pro stavbu z Lega třeba koberec. Dítě by zkrátka mělo znát jistá pravidla pro hru.

Pokud si je již pravidel vědomo, při hře bychom jej neměli příliš vyrušovat ani omezovat. Je na něm, které hračky si vybere a jak s nimi bude hrát.⁴⁰

Díky rozhovorům s dětmi jsem se setkala s pro mě dosud neznámými hračkami, jako jsou například „Bakugani“, panenky „Winx“, „Gougoni“ či „Bey Blades“. Nejedná se o převratné novinky, jak se na první pohled může zdát, nýbrž o letité hračky s novým designem a několika moderními funkcemi.

Například panenka „Winx“ je velmi podobná panence Barbie, kterou známe již přes padesát let. Její oblíbenost stoupá na základě animovaného seriálu v televizi.

Gorgon je plastová postavička o velikosti dvou centimetrů, připomíná hračky z čokoládových „Kinder vajíček“. Mají nejrůznější barvy, některé jsou průsvitné, jiné ve tmě září. Mají hlavně sběratelskou funkci. Novodobý „vlček“ či „káča“ se dnes vyrábí z plastu a má nejrůznější tvary, velikosti a barvy. Říká se mu „Beyblade“. Oproti tomu „Bakugans“ či „Transformers“ jsou pro mě hračkami skutečně novodobými. Díky nejrůznějším plastovým kloubům si pružinám si můžete z hračky během krátké chvíle vytvořit hračku zcela jinou. To zní velmi atraktivně. Osobně se ale k těmto hračkám příliš nepřikláním. V praxi jsem viděla, jak si s nimi děti, zejména chlapci, hrají. Bojovný až agresivní způsob hry, ačkoli je zcela přirozený, se mi nelíbil.

Díky svému výzkumu jsem zjistila, že přibližně polovina odpovídajících rodičů vybírá dětem hračky tradičnějšího rázu, hračky univerzální, jednoduché, hračky, s kterými si sami jako malí hráli. Druhá polovina rodičů lpí na výše zmiňovaných sekundárních funkcích hračky. Troufám si říci, že častokrát dají na vliv reklamy. Domnívám se, že ač stále vznikají

⁴⁰ HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s.27-28.

nové hračky, probíhají různé výzkumy a studie ohledně jejich vhodnosti a vlivu na dítě, samotná podstata se s časem nemění.

8 Závěr

Hračky patří neodmyslitelně k dětství a k celému lidskému životu. Od pravěku až po současnost nás doprovázejí a jsou odrazem lidské kultury, historie a způsobu života. Každá hračka má nějaký didaktický záměr. Pokud jej chceme naplnit, musíme s ní však podle toho zacházet. I jiný způsob využití hračky nemusí znamenat její špatné využití. Didaktický význam hračky je dnes možná přeceňován, děti jsou tlačeny ke „správnému“ využití hračky a vysokému výkonu. To může u některých dětí vyvolat dlouhodobé vnitřní napětí, a děti si pak nedokáží samy svobodně hrát. Navíc hrozí dítěti v takovém případě i doprovodné somatické potíže.

Do dnešní doby se vyvinulo přes milion hraček, můžeme je dělit nejrůznějšími způsoby. Podstatou zůstává, že jsou všude kolem nás. Děti dostávají poměrně často různé drobné hračky pro potěšení. Těmito hračkami jsou postupně zahlcovány, až samy nevědí, co se všemi dělat.

V chování dětí a dětské hře se projevuje odraz světa, ve kterém žijí, tak jak ho vidí ony. Mnoho lidí si myslí, že když se dítě chová agresivně, jistě se tak chovají jeho rodiče. Důvod takového chování však může spočívat jinde. Dítě mohlo jen vidět podobné chování na ulici, a díky svému citlivému vnímání jen zkouší to samé. Zkušenosti, které dítě má vkládá do hry spolu s dalšími myšlenkami a asociacemi. Proto vznikají v jeho hře zcela nové situace.

Ačkoli prošly hračky řadou podstatných změn, díky kterým máme dnes tak širokou nabídku, shledávám jako nejvhodnější hračky pro současné děti předměty denní potřeby a přírodní materiál. Tyto jednoduché věci napomáhají dětem oprostít se od materiálního světa. Díky potřebnosti takových předmětů nemusíme mít strach o nedostatečnou užitečnost činnosti s takovým materiálem.

Vývoj hraček ovlivnilo mnoho významných filozofů, pedagogů a reformátorů. Ti se také zasloužili o to, aby se na uživatele hraček, tedy děti, pohlíželo jinak, tak jak jsme zvyklí dnes. Dítě je milované, svobodné a vnímané jako samostatně myslící jedinec.

Výsledky výzkumu této práce jsou jen zlomkem z nasbíraných informací. Dalšími způsoby výzkumu bychom mohli přijít například na to, proč si některé dotazované děti hrají raději samy, a jiné s rodiči.

Mnoho různých organizací se zabývá dítětem, hrou a hračkou. Každoročně probíhají veletrhy a salony hraček, sjezdy různých sdružení, kde můžeme vidět hračky z celé republiky i ze zahraničí. Je jen na nás jakou hračku zvolíme pro své dítě za tu správnou.

9 Seznam použité literatury a dalších pramenů

9.1 Monografie

- ELMANOVÁ, Olga. Dítě a hračka. 1. vyd. Praha: SPN, 1964. ISBN 14-010-64.
- FIXL, Viktor a Eva OPRAVILOVÁ. Současná hračka: soudobé české umění. 1. vydání. Praha: odeon, 1979. ISBN 01 - 522 - 79.
- HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva pro učitele a rodiče. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. vyd. druhé, přepracované a aktualizované. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HERCÍK, Emanuel. Československé lidové hračky. 1. vyd. Praha: Výtvarné nakladatelství Orbis, 1951. ISBN 30109-423.
- KUCHARSKÁ, Anna a Daniela ŠVANCAROVÁ. Bezstarostné roky?: Kroky a krůčky předškolním věkem. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-291-X.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80 - 7169 - 195.
- LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství?. 1. v Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček - Paseka, 2006. ISBN 80-7185-647-9.
- MIŠURCOVÁ, Věra, Dagmar ČAPKOVÁ a Josef MÁTEJ. Úvod do dějin předškolní pedagogiky: Učebnice pro 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na SPgŠ. Praha: SPN, 1987.
- MIŠURCOVÁ, Věra, Jiří FIŠER a Viktor FIXL. Hra a hračka v životě dítěte. 2. vyd. Praha: SPN, 1989.
- OPRAVILOVÁ, Eva a Václav ŠTVERÁK. Friedrich Fröbel : O výchově člověka. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. 89 s.
- ŠEDIVÁ-JÍCHOVÁ, Libuše a Luděk KUBIČKA. Hry a hračky ve výchově a zdraví dítěte. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1954.

9.2 Další prameny

9.2.1 Periodika

- HÖLLGE, Jaroslav. Hračka a dítě. Děti a my. 1996, Roč. 26, č. 1, s. 27-28.
- KLIMEŠ, Jeroným. Umění rodičovství. Rodina a škola. 2003, Roč. 50, č. 10, s. 11.

- KOŤÁTKOVÁ, Soňa a Marie TĚTHALOVÁ. Dítě se během hry zbavuje napětí. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2008, Roč. 15, č. 1, s. 8-10.
- KUBÁT, Václav. Budoucnost dřevěné hračky. Předškolná výchova. 1997/98, Roč. 52 ,č. 3, s.13 - 15.
- LENDEROVÁ, Zdena. Dětství na kolečkách: Historie dětských kočárků. Dějiny a současnost: kulturně historická revue. 2006, Roč. XXVIII, č. 1, s. 34 - 36.
- PECINOVÁ, Miloslava. Dítě a nejmilejší hračka... Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2006, Roč. 1., č. 7, s. 14.
- OPRAVILOVÁ, Eva. Úskalí didaktického využití hračky. Pedagogika. 2001, Roč. 51, č. 4, s. 537 - 540.
- REZKOVÁ, Vlasta. Dítě a hračka, rodiče a dětská hra. Rodina a škola. 1995, Roč. 42, č. 12, s. 14-15.
- SVOBODOVÁ, Eva. Jak se vede českým mateřským školám. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2006, Roč. 13, č. 6, s. 6 – 8.
- SVOBODOVÁ, Eva a Jana VESELÁ. Ideály a realita českého předškolního vzdělávání. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2009, Roč. 8, s. 12-18.
- TĚTHAROVÁ, M. Dítě je darem, o který musíme pečovat. Informatorium: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách. 2008, Roč. 15, č. 10, s. 18.

9.2.2 Zákony, směrnice a nařízení

- Vládní nařízení č. 86/2011 Sb., O technických požadavcích na hračky
- Směrnice EP SBH 48/ 2009, O bezpečnosti hraček

9.2.3 Elektronické zdroje

- Vznik a vývoj waldorfských škol. *Waldorfská škola Příbram* [online]. 2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://waldorf.pb.cz/vznik-a-vyvoj-waldorfskych-skol/>
- Montessori pedagogika. *The International Montessori School of Prague* [online]. 2012 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.montessori.cz/montessori/>

10 Seznam tabulek, obrázků a příloh

10.1 Seznam tabulek

Tabulka 1- Charakteristika Dítěte č. 1, zdroj: autorčin výzkum	37
Tabulka 2 - Charakteristika Dítěte č. 2, zdroj: autorčin výzkum	38
Tabulka 3 - Charakteristika Dítěte č. 3, zdroj: autorčin výzkum	39
Tabulka 4 - Charakteristika Dítěte č. 4, zdroj: autorčin výzkum	40

10.2 Seznam obrázků

Obrázek 1 - Rozbitá hračka 1

Obrázek 2 - - Rozbitá hračka 2

10.3 Seznam příloh

- Příloha č. 1** Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou
- Příloha č. 2** Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce – Evidenční list
- Příloha č. 3** Fotografie použité při rozhovoru s dětmi
- Příloha č. 4** Souhlasy rodičů k použití fotografií jejich dětí
- Příloha č. 5** Formulář dotazníku pro rodiče
- Příloha č. 6** Ukázka vyplněného dotazníku pro rodiče
- Příloha č. 7** Formulář pro řízený rozhovor s dítětem
- Příloha č. 8** Ukázka vyplněného formuláře pro rozhovor s dětmi

